

Asia: 1/41/2016

Lausuntopyyntö yleisen tietosuoja-asetuksen täytäntöönpanotyöryhmän (TATTI) mietinnöstä ja työryhmän ehdotuksesta hallituksen esitykseksi uudeksi tietosuojalaiksi

1 luku. Yleiset säännökset

Yleiset kommentit

-

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

2 luku. Käsittelyn oikeusperuste eräissä tapauksissa

Yleiset kommentit käsittelyn lainmukaisuutta koskevasta 3 §:stä.

-

Yleiset kommentit erityisiä henkilötietoryhmiä koskevasta 5 §:stä ja rikostuomioita ja rikkomuksia koskevasta 6 §:stä.

-

Tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamiseen lapselle sovellettavan ikärajan tulisi olla:

-

Ikärajaa koskevat perustelut

-

3 luku. Valvontaviranomainen

Yleiset kommentit suullista käsittelyä seuraamuslautakunnassa koskevasta 16 §:stä

-

Muut yleiset kommentit valvontaviranomaista koskevasta 3 luvusta.

-

4 luku. Oikeusturva ja seuraamukset

Yleiset kommentit käsittelyn viivästymistä koskevasta 23 §:stä.

-

Tulisiko yleisen tietosuoja-asetuksen 83 artiklan mukaisia hallinnollisia sakkoja voida kohdistaa myös viranomaisiin ja julkishallinnon elimiin?

-

Perustelut

-

Mikäli vastaus hallinnollisten sakkojen kohdistamista viranomaisiin koskevaan kysymykseen on ei, pyydetään esittämään näkemys vaihtoehtoisesta seuraamusjärjestelmästä.

-

Muut yleiset kommentit oikeusturvaa ja seuraamuksia koskevasta 4 luvusta.

-

5 luku. Tietojenkäsittelyn erityistilanteet

Yleiset kommentit henkilötietojen käsittelyä journalistisia, akateemisen, taiteellisen tai kirjallisen ilmaisun tarkoituksia varten koskevasta 27 §:stä.

-

Yleiset kommentit tieteellisiä ja historiallisia tutkimustarkoituksia sekä tilastollisia tarkoituksia varten tapahtuvaa käsittelyä koskevista poikkeuksista ja suojatoimista

Museoiden kokoelmissa miljoonia henkilötietoja

Ammatillisesti hoidettujen museoiden kokoelmissa on miljoonia henkilötietoja valokuvina, esineistön dokumentaatiotietoina ja arkistomateriaaleina. Tietojen käsittelyoikeuksia ei useimmiten ole materiaalien vastaanoton ja kokoelmiin liittämisen yhteydessä kysytty tai kirjattu. Oletusarvo on ollut, että museokokoelmiin liitetyt materiaalit on materiaalin luovuttajan taholta haluttu luovuttaa yleisen edun mukaiseen käyttöön. Henkilötietorekisterien muodostumishistorian vuoksi museoiden ja muiden kulttuuriperintöorganisaatioiden hallinnoimat henkilötiedot ovat henkilötietojen käsittelyn näkökulmasta erittäin matalariskisiä.

EU:n yleistä tietosuoja-asetusta täydentävässä kansallisessa tietosuojalaissa on huomioitava suomalaisten kulttuuri-perintöorganisaatioiden (arkistot, kirjastot, museot) toiminta.

Oikeusministeriön 21.6.2017 julkistama EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen täytäntöönpanotyöryhmän mietintö jättää tältä osin huomattavasti toivomisen varaa.

Museoiden oikeudet yleislakiin

Nykyisellään mietinnön sisältämä ehdotus hallituksen esityksyt tietosuojalaksi vaarantaa monilta osin suomalaisten kulttuuriperintö-organisaatioiden toiminnan. Mietintö ja sen sisältämät ehdotukset, niistä käyty julkinen keskustelu sekä oikeusministeri Häkkäsen kirjalliseen kysymykseen (KKV 289/2017 vp) antama vastaus osoittavat, että kulttuuriperintö-organisaatioiden huolta vähätellään tai niitä ei ymmärretä.

Kulttuuriperintöorganisaatioiden tarpeiden mahdollinen huomioiminen sektorikohtaisessa lainsäädännössä ei ole toimiva ratkaisu. Tämä saattaisi aiheuttaa toteutuessaan epätasa-arvoisuutta kulttuuriperintöorganisaatioiden välillä. Tätä suurempi ongelma kuitenkin on se, että yleislainsäädännön voimaan tulon ja sektorikohtaisen lainsäädännön valmistumisen väliaika jättäisi kulttuuriperintöorganisaatiot pahimmillaan vuosien ajaksi epämääräiseen tilaan lainmukaisen toiminnan osalta. Kulttuuriperintöorganisaatioiden tarpeet ovat myös helposti yksilöitävissä ja toteutettavissa osana yleislainsäädäntöä, kuten mietintöön sisällyttämässä lakiesityksessä on jo osittain tehty.

Kansallinen liikkumavara käytettävä ja lain sisältö digiaikaan

Mietinnön perusteella kansallisessa lainsäädännössä jätetään käyttämättä se liikkumavara, jonka EU:n tietosuoja-asetus itsessään mahdollistaisi. Lisäksi uudessa laissa jätetään käyttämättä mahdollisuus nykyisen henkilötietolain sisältämien ja digitalisaatiosta aiheutuneiden puutteiden korjaamiseen.

Nykyinenkin henkilötietolaki on ristiriitainen esimerkiksi opetus- ja kulttuuriministeriön tiedon saatavuuden ja tieteen avoimuuteen liittyvien tavoitteiden sekä Eduskunnan sivistysvaliokunnan (SiWM 13/2016 vp) linjauksen kanssa. Linjauksessaan sivistysvaliokunta haluaa edistää arkistoaineistojen kuvailutietojen tuomista verkkopalveluihin sekä tältä osin kulttuuriperinnön avoimuutta ja hyödynnettävyyttä. Nykyisen henkilötietolain ongelmallisuus sekä sen mukainen uudistamistarve on tullut esiin mm. kansallista hakupalvelua Finnaa –kehittäessä.

Uusi tietosuojalaki korostaa lain aktiivista toteuttamista. Tämä tarkoittaa tietojen käsittelyn käytäntöjen aikaisempaa tarkempaa dokumentointia. Lisäksi lain noudattamiseen aktivoidaan taloudellisten sanktioiden uhalla. Nämä lainsäädännön kiristykset johtavat muistiorganisaatioissa todennäköisesti huomattaviin näyttö- ja käyttörajoituksiin ja jopa kokonaisten julkisella rahoituksella tuotettujen yhteisten palveluiden alasajoon. Ylilyöntienkin vaara on ilmeinen. Tämä vaara on sitä

suurempi, mitä moniselitteisemmiksi tietosuojalaki ja sektorikohtainen lainsäädäntö muotoilultaan jää.

Lakiluonnoksessa käytetyt termit täsmennettävä

Lausunnolla olevaa tietosuojalakia on täsmennettävä ja selkiytettävä historiallisia tutkimus- ja muita tarkoituksia varten myönnettävien poikkeusten osalta.

Lausunnolla olevassa lakiluonnoksessa esitetään poikkeuksia ”yleisen edun mukaista arkistotarkoitusta” varten tallennetulle ja käytettävälle tiedolle. Tältä osin tarkennusta kaippaa, mitä tarkoitetaan ”yleisellä edulla” ja millaiset toimijat katsotaan toteuttavan yleistä etua. Lisäksi ”arkistointitarkoitus” –termi on liian epämääräinen ja kapea. Selkeämpää olisi käyttää termiä ”arkistointi ja kokoelmien hoito” ja todettava yksiselitteisesti, että tähän liittyvät poikkeukset koskevat ammattimaisesti hoidettuja museoita arkistojen ja kirjastojen lisäksi. Nämä tarkennukset on tehtävä jo yleislakiin eikä niitä voi jättää mahdollisen jatkotyön tehtäväliselle.

Museot odottavat myös selkeää tulkintaa siitä, mitä oikeuksia ja mahdollisia rajoituksia museoilla on lakiehdotuksessa mainittujen ”erityiset henkilötietojen” (nykylainsäädännön tarkoittamien arkaluonteisten tietojen) käsittelyssä. Museoiden kokoelmissa on aineistoja esimerkiksi romaneista, maahanmuuttajista ja vammaisista sekä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöistä. On myös kokonaisia organisaatioita, jotka keskittyvät vaikkapa saamelaisiin tai poliittisten liikkeiden jäseniin. Jos lakia tulkitaan tiukimman mukaan, myös suomalaisuus on etninen eli arkaluonteinen tieto. Jo tavanomainen kuva kirkkohäistä paljastaa niin uskonnon kuin sukupuolisen suuntautumisen.

Lausunnolla oleva lakiluonnos toteaa yksiselitteisesti, että laissa mainitut rajoitukset koskevat vain eläviä henkilöitä. Tämä on selkeä ja tärkeä raja. Käytännössä museoiden on kuitenkin mahdotonta tietää esim. onko valokuvissa olevat henkilöt tietojen käsittelyn aikaan eläviä vai kuolleita.

Tietojen käsittelyä koskevat poikkeukset mainittava selkeästi

Suomen museoliitto edellyttää edellä mainittujen määrittelyjen tarkennuksen lisäksi, lakiin tulee selkeä ammatillisia museoita rekisterinpitäjänä koskeva maininta, jolla mahdollistetaan henkilötietojen käsittely museoiden lakisääteisen ja sääntömääräisen tehtävän täyttämiseksi kulttuuriperintöaineistojen tallentamisessa, tutkimisessa ja esille saattamisessa. Museot ja muut kulttuuriperintöorganisaatiot on myös rajattava lakiesitykseen sisältyvän taloudellisten sanktioiden ulkopuolelle. Sektorilainsäädännöllä esim. museolaissa voidaan määritellä ammatillisen museotoiminnan kriteerit.

Muut yleiset kommentit tietojenkäsittelyn erityistilanteita koskevasta 5 luvusta.

-

Laki rikoslain 38 luvun 9 §:n ja 10 §:n 3 momentin muuttamisesta

Yleiset kommentit tietosuojarikosta koskevasta 9 §:stä.

-

Muut mahdolliset kommentit

Muita huomioita työryhmän mietinnöstä ja ehdotuksesta hallituksen esitykseksi

-

Levä Kimmo
Suomen museoliitto ry